

INTRODUCCIÓ

Los catalanes son industriosos por naturaleza y por necesidad. Queda demostrado que su suelo en un año común apenas produce la mitad de los comestibles necesarios para la manutención de sus habitantes; luego todo lo que falta han de ganarlo con su aplicación en la industria y comercio; y de ahí viene que toda la provincia es industriosa. No se ve caserío, aldea, ni pueblo sin algún ramo de industria, ni salto de agua en ningún río ni arroyo que no dé movimiento á alguna máquina ó ingenio; y su industria se estiende á toda clase de manufacturas. De la “Relación de los pueblos de que consta el Principado de Cataluña”, per Vicenç de Frigola, 1824

La Revolució Industrial

Déu n'hi do l'afirmació d'aquest català de començament del segle XIX!

La referència a la pobresa del sòl és absolutament certa. Els recursos naturals de Catalunya són escassos i l'orografia no afavoreix l'agricultura. El Principat tenia aleshores una població reduïda –al voltant d'un milió d'habitants– i la seva renda per càpita –si haguessin pogut establir-la–, era baixa i probablement per sota de la d'altres zones de l'estat.

La Revolució Industrial era un fet a la Gran Bretanya, a França i a altres països europeus. Catalunya està atenta a les innovacions i als progressos tècnics que li arriben de l'exterior, però poca cosa ha pogut fet a l'hora d'incorporar-los. Aquest començament de segle ha estat desastrós per als catalans. No saben què és la pau, i en aquestes condicions resulta impossible treballar tranquil.

Quan Vicenç de Frigola afirma el 1824 que toda la provincia –es refereix a Catalunya– *es industriosa* està exagerant. En un país amb pèssimes comunicacions, hi ha moltes comar-

ques de l'interior que es mantenen isolades i s'hi mantindran encara molts anys més, fins que no hi arribin unes carreteres acceptables o el ferrocarril en alguns casos. Però és cert que es veu moviment en aquelles comarques més sensibles als esdeveniments exteriors per ser costaneres, estar prop de la frontera francesa o de Barcelona, la capital.

El comerç ha permès guanyar diners. Al costat de la noblesa, que obté les seves rendes de l'agricultura i dels immobles urbans, ha aparegut en algunes ciutats de Catalunya una classe de comerciants, que ha estat reconeguda socialment. Els comerciants tenen una llarga tradició, però ara són apuntalats pels beneficis procedents del comerç amb Amèrica i amb la resta de l'estat.

Els industrials són encara ben poca cosa, tot i que algun d'ells ha aconseguit destacar-se al final del segle XVIII i primeria del XIX. L'industrial fa passes endavant, interrompudes per les guerres i frenades per la inseguretat dels camins del comerç. Hi ha gent que s'espavila i vol imitar el que estan fent a l'Europa més avançada. Els viatges a l'estranger són difícils però necessaris. A vegades voluntaris, però també conseqüència de l'exili obligat. Però tant li fa, el resultat és que aquests catalans viatgers porten noves tècniques i nous coneixements. També els aporten els exiliats francesos, principalment, que fugen de la restauració de la monarquia al seu país i han de guanyar-se la vida en el nostre.

Quan Vicenç Frigola escribia les frases que encapçalen aquestes ratlles, la Revolució Industrial era a les beceroles. Faltaven nou anys perquè s'instal·lés la primera màquina de vapor en una fàbrica, tot i que ja se n'havien fet les proves, i faltaven vint-i-quatre anys perquè s'inaugurés el primer "camí de ferro" entre Barcelona i Mataró.

Les màquines que utilitzaven els estampadors i els filadors eren totes de fusta. En tot Catalunya no hi havia una sola foneria de ferro, o d'altre metall, capaç de fer peces d'ús in-

dustrial. Els paperers treballaven amb procediments antics i tradicionals, no modernitzats.

Però sí que era veritat el que deia Frigola en parlar de *toda clase de manufacturas*. A Catalunya naixia no una indústria, sinó molt diverses indústries. Aquesta diversificació és també conseqüència de la pobresa del subsòl i de les necessitats de la població. En no haver-hi recursos minerals d'importància no hi havia la tendència unidireccional dirigida a la seva explotació en primer terme, oblidant altres activitats. Tots els oficis i totes les indústries són necessaris.

Els seus protagonistes

La industrialització és una obra col·lectiva. Els protagonistes no són unes dotzenes, sinó centenars o alguns milers. Hi ha personalitats que destaquen, com és natural, però és el fenomen col·lectiu el que fa impacte en l'historiador. Quan les circumstàncies polítiques ho permeten i el país es tranquil·litza una mica, hi ha un considerable potencial humà i econòmic que busca un major benestar mitjançant el treball industrial.

La Revolució Industrial va transformar Catalunya. La paraula "revolució", l'hem d'entendre com un canvi en profunditat. Catalunya es transforma econòmicament, però també socialment, amb l'aparició d'una classe obrera que treballa a les fàbriques, uns tècnics que les dirigeixen i uns empresaris que en són responsables. La població de Catalunya, com a conseqüència d'aquests canvis, es concentra al voltant dels nuclis o les comarques industrialitzats.

El canvi en profunditat es produeix durant el segle XIX i els primers anys del segle XX. Aquesta obra no es proposa explicar què va passar d'una forma global, perquè d'això ja se n'ha encarregat la *Història econòmica de la Catalunya contemporània*, dirigida pel Dr. Jor-

di Nadal. Té com a objectiu la història dels empresaris i de les empreses que foren els protagonistes d'aquest canvi, els seus principals impulsors.

La Revolució Industrial va reeixir a Catalunya en el sector tèxtil. Els cotoners i el llaners foren els qui més progressos realitzaren. A mitjan segle XX, la indústria tèxtil era encara la més important de Catalunya i l'industrial català era sovint sinònim de fabricant de gèneres de cotó o llana, de mitges o mitjons.

Però a la darrera del segle XX, la metal·lúrgia i la química han superat àmpliament la importància del sector tèxtil. I aquells sectors també tenen arrel en fàbriques creades durant el segle passat. L'economia catalana actual és molt diversificada, ja que hi ha indústria paperera, de ciment i de materials de construcció, de la pell, alimentària, d'edició i arts gràfiques, del suro, etc. El desenvolupament d'aquests sectors ha estat possible gràcies a una tradició industrial que té els seus orígens en el segle XIX.

Una obra com aquesta ha de presentar per tant tots els sectors industrials, perquè tots han deixat un pòsit aprofitable i aprofitat.

L'obra recull èxits i fracassos de tota mena. Les fàbriques i els empresaris tenen històries molt diferents. Algunes empreses –poques– arrosseguen cent cinquanta anys d'història i són avui ben vives; altres duraren tan sols una generació. Algunes guanyaren molts diners i altres en perderen. El que aquí s'ha considerat no és el seu èxit com a empresa, sinó la seva aportació al procés d'industrialització català en els seus inicis.

Les tècniques industrials segueixen un procés d'avenç paral·lel al de la industrialització. És un procés que encara no s'ha acabat, ni de bon tros. Hi ha tècniques i productes que formen part exclusivament del segle XX. Les empreses protagonistes d'aquestes tècniques modernes no han estat incloses en aquesta obra, perquè apareixen dintre d'un marc industrial ja

creat i en marxa. El procés que aquí s'analitza comença amb l'aparició de les primeres màquines metàl·liques, mogudes pel vapor o per la força hidràulica, i s'acaba al final del segle XIX o els primers anys del XX amb els automòbils i l'electricitat al servei de la indústria.

La selecció de les empreses és responsable de l'autor. El treball es podia haver fet més curt –reduint el nombre d'empreses– o més llarg –augmentant-lo–. Les empreses que hi surten són aquelles sobre les quals l'autor ha trobat aquella informació que li ha permès treure'n una consideració positiva, d'acord amb l'objectiu de l'obra.

S'ha procurat de donar entrada a totes aquelles que aporten alguna cosa de nou a la indústria catalana, sia per la implantació d'una tècnica nova o d'un producte, sia pel volum de la seva aportació o pel seu paper en un moment donat i en un lloc determinat. S'ha tingut en compte també el paper de les empreses i els empresaris que han facilitat el desenvolupament industrial d'una comarca, tot i no ser innovadores en el conjunt català.

Les empreses són classificades segons el seu planejament inicial o principal. A vegades es donen canvis substancials, que obligarien a una nova classificació sectorial, però he preferit ser fidel al projecte dels fundadors o a aquell que li dona l'impuls principal.

Bibliografia

La bibliografia sobre aquest tema és molt escassa. Es poden comptar amb el dits d'una mà les empreses industrials catalanes que han fet escriure i publicar la seva història. Algunes altres ho han fet per commemorar el centenari o uns quants anys d'existència en forma d'àlbum fotogràfic i amb poques dades econòmiques.

Aquesta obra no pot ser, per tant, un resum o la recopilació d'obres publicades. Era impossible. Una bona part de la informació aquí contin-